

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

МАТЕРІАЛИ

XI Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

ОДЕСА-2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

М А Т Е Р І А Л И

XI Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

(Одеса, 20-21 квітня 2023 року)

Одеса -2023

УДК: 37+316.61

Освіта та соціалізація особистості. *XI Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених* (Одеса, 20-21 квітня 2023 р.) 103 с.

Рецензенти:

Бойко Анжела Іванівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і політичних наук Черкаського державного технологічного університету

Халапсис Олексій Владиславович - доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

Збірник матеріалів Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Освіта та соціалізація особистості» вміщує матеріали, які досліджують освіту ХХІ століття, інновації та перспективи розвитку; стан та проблеми реформування системи української освіти; філософію освіти перед викликами сучасності; молодь в освітньому просторі: механізми соціалізації та самореалізації; соціальну адаптацію особистості в умовах суспільних трансформацій; ціннісні орієнтири та культурні практики особистості в українському суспільстві та розглядаються девіації та суспільні рухи у соціальному просторі сучасної України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, здобувачів освіти.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

3. Diener E., Lucas R.E., Oishi S. Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. The handbook of positive psychology. New York: Oxford University Press. 2002, pp. 63–73.
4. Deci E.L., Ryan R.M. Hedonia, eudaimonia, and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 2008, no. 9, pp. 1–11.

Рибак Олександра Русланівна, студентка 4 року навчання ОПП Соціологія за першим (бакалаврським) рівнем навчання соціально-гуманитарного факультету Університету Ушинського

Науковий керівник - **Борінштейн Євген Русланович** - завідувач, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний університет імені К.Д. Ушинського»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності теми. Сьогодні Україна як суспільство знаходиться у періоді різких переломів. Виникають труднощі у засвоєнні та пристосуванні до норм соціального життя або труднощі в дозволі тих норм, що є соціально небезпечними, несуть у собі загрозу для життя й здоров'я. Це проблеми, які пов'язані з неадекватною та девіантною поведінкою у суспільстві та дезадаптацією дітей і підлітків у соціальному середовищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Девіантна поведінка, формувалася в основному в соціологічних школах, у дослідженнях соціологів кінця XIX – початку XX ст. Е. Дюркгейма, Ж. Кетле, М. Вебера, Д. Дьюї, Л. Леві-Брюля та ін. Аналіз різних аномальних проявів, проведений Ж. Кетле та Е. Дюркгеймом, показав, що кількість аномалій щоразу неминуче зростала в періоди воєн, економічних криз, соціальних потрясінь, що спростовувало теорію «вродженого» злочинця та свідчило про соціальне коріння цього явища. [6] Одним із перших дослідників девіантної (лат. *deviatio* – відхилення) поведінки був Еміль Дюркгейм – засновник французької соціологічної школи. Він дав визначення поняттю «соціальної аномії» як стану суспільства, коли старі норми та цінності вже не відповідають реальним відносинам, а нові ще не затвердилися [4]. Проблемі девіантної поведінки присвячено низку досліджень вітчизняних науковців (І. Єрмаков, Л. Сохань, М. Рижков, Є. Павлютенков, В. Крижко, Т. Титаренко).

Мета дослідження. Розглянути поняття девіантної поведінки в соціальному аспекті, з'ясувати причини виникнення цього явища.

Викладення основного матеріалу. Девіантна поведінка виникає, коли не дотримується норма поведінки, яка діє в групі людей. Щоб можна було описати конкретну поведінку як відхиляючу, необхідно мати знання про поведінку відповідно до норми (нормальність). Відхиляється і нормальна поведінка

пов'язані один з одним і взаємозалежні. Зміни в одній сфері також викликають зміни в іншому рівні.

Оскільки соціальні норми поведінки постійно змінюються, змінюються і уявлення про нормальну та девіантну поведінку. Крім того, більшість норм поведінки не однаково дійсні в усіх частинах суспільства (класі).[2] Таким чином, девіантна поведінка залежить від часу та простору, а також від конкретних соціальних груп і культурних контекстів, у яких живуть люди. Те, що тут вважається нормальною поведінкою, може класифікуватися як девіантна (Молодь). Усі люди протягом свого життя так чи інакше поводяться, відхиляючись від норм поведінки. Тому девіантна поведінка певною мірою толерується і тим самим стає основою соціальних змін. У стабільному суспільстві, однак, існує основний набір поведінкових очікувань, які необхідно поважати і нехтування якими може призвести до значних негативних наслідків (злочинність, проституція, залежність).

Наукові дослідження девіантної поведінки зосереджені на дослідженні причин в особистості і тому довгий час пояснювали девіантну поведінку на основі психологічних, фізичних і соціальних характеристик особистості. Пізніше відмінність між визнаними суспільними цілями та відсутністю засобів для досягнення цих цілей (розбіжність) стала використовуватися як пояснення девіантної поведінки. Більш сучасні підходи розглядають соціальну реакцію на девіантну поведінку (стигматизацію) як причину розвитку девіантної поведінки (емпіричні соціальні дослідження).

На цьому тлі соціальні працівники та соціальні педагоги подолали раніше некритичну позицію соціального контролю над людьми з девіантною поведінкою. Сьогодні вони пов'язані з професійно обґрунтованим внеском (професіоналізація) у соціальні зміни суспільства. Наприклад, соціальні працівники та соціальні педагоги сприяли тому, що сьогодні населення має більше розуміння помітної поведінки психічно хворих.[5]

Поведінка людини під час війни залежить від багатьох факторів, здатних негативно впливати на поведінку людини в цілому, і на девіантну зокрема. Під впливом страху ігноруються моральні норми, створюється загроза життю, соціальному статусу суб'єкта активності чи безпеки інших людей. [1] Сьогодні необхідно закласти фундамент на подолання після перемоги травматичного досвіду воєнних дій, який може призводити до загострення інших соціальних проблем, наприклад, девіантної поведінки. Особливо вразливою групою є жінки та діти із соціально незахищених категорій, сім'ї, члени яких загинули або були поранені в ході трагічних подій, зокрема вдови, які залишилися єдиними годувальниками родин, сім'ї військовослужбовців, які стають внутрішніми мігрантами. Надзвичайної уваги потребують діти із сімей, у яких загинули їхні рідні та близькі, друзі й знайомі. Травма війни за принципом ланцюгової реакції може призводити до загострення інших проблем у суспільстві. Зокрема, вона може виявитися каталізатором поширення різних негативних явищ у суспільстві, наприклад, таких різновидів девіантної поведінки як злочинність, алкоголізм, наркоманія, суїцид тощо.[3] Причини

поширення злочинності внаслідок отримання травми війни полягають у тому, що військовий або мирний житель, може відчувати підвищений рівень тривожності, нервозності, агресивності.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Визначення та теорія девіантної поведінки стикаються з труднощами, пов'язаними з тим, що навряд чи існує будь-який тип соціальної поведінки, який би не вважався девіантним у певному суспільстві та в будь-який час. Здається, що суспільство може розглядати будь-яку поведінку як девіантну залежно від обставин. Це означає, що загальне визначення девіантної поведінки не можна звести до конкретних, нормативно закріплених видів поведінки; скоріше девіантність – це аспект будь-якої соціальної поведінки, будь-яких соціальних відносин:[5] Девіантна поведінка – це аспект соціальних відносин, який пов'язаний з ймовірністю санкцій. Кожен соціальний зв'язок, кожна соціальна поведінка має ймовірність санкцій, яка також відрізняється. Не існує поведінки, яка б не була санкціонована в якийсь час жодним суспільством, і немає поведінки, яка завжди санкціонувалася в усіх суспільствах. У конкретному суспільстві така поведінка визначається як девіантна, для якої фактично існує емпірично визначена ймовірність санкцій. Для визначення факту накладення санкцій не має значення. Навіть ідеальний злочин має відмінну від нуля ймовірність санкцій і являє собою девіантну поведінку. Оскільки будь-яка поведінка в суспільстві може бути визначена як девіантна, але не кожна поведінка насправді визначається як девіантна, потрібна теорія, яка пояснює, коли і чому соціальна поведінка визначається як девіантна чи недевіантна.

Теорію також можна застосувати в рамках моделі нерівноваги. Загалом, девіантну поведінку та соціальні санкції можна використовувати для маніпулювання рівнем інтеграції: як для його підтримки, так і для його зміни. Це робить девіантну поведінку центральною категорією соціальних змін. Структурний функціоналізм, який має справу з функціональністю соціальних фактів, і теорія конфлікту, яка наголошує на неминучості конфлікту, очевидно, не такі несумісні, як вважалось раніше.

Список використаної літератури:

1. Єнін М. Н. Девіантна поведінка // Соціологія: терміни і поняття / За заг. ред. В. М. Пічі. Львів : Новий Світ-2000, 2018. С. 123.
2. Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти: матеріали наук.-практ.конф. (Харків, 10 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харк.нац.ун-т внутр.справ,Ф-т права та масових комунікацій, Кафедра соціології та психології; Соціологічна асоціація України.Х.:ХНУВС, 2015.- 166 с.
3. Соціологія суспільних рухів : навч.-метод. комплекс для студ. спец. 8.03010101 «Соціологія» / уклад. Л. Ф. Фостер. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. – 56 с.

4. Освіта та соціалізація особистості : матеріали X Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету Ушинського (Одеса, 22-23 квітня 2022 року) / оргком. : А. В. Красножон, О. А. Копусь, Г. В. Музиченко, Є. В. Борінштейн. – Одеса: Університет Ушинського, 2022. – 92 с.

5. Emelyanov, O.A. (2016). The Model of the system problem of pedagogical previntion deviant behavior jf the militari servicemen. Emelyanov, 77-91. doi: <https://doi.org/10.18454/IRJ.2016.51.041>.

6. Соціологія особистості та девіантної поведінки. Текст лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» / І. П. Рущенко – Харків : НТУ «ХП», 2020. – С. 130.

Самчук Лариса Сергіївна – кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

Юренко Валерія Сергіївна – студентка I року навчання ОПІ спеціальна освіта (Логопедія) за першим (бакалаврським) рівнем навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації Університету Ушинського

РОЛЬ БАТЬКІВ В ОЦІНЮВАННІ РОЗВИТКУ СВОЄЇ ДИТИНИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Соціальна адаптація дітей надважлива в сучасному світі. Передусім, помічниками в розвитку дітей з особливими освітніми потребами є батьки. Вони – творці здібностей дитини, не дарма Жан-Жак Руссо радив батькам «поволі діяти на дітей, керувати ними, не пригнічуючи волю і не застосовувати заходів прямого примусу, і, разом з тим, проявляти наполегливість, вимогливість, не поспішати з задоволенням небажаних і нав'язаних дитячих прохань» [3, с. 67].

Інклюзивний розвиток дитини підпорядковується безпосереднім залученням батьків до освітнього процесу. Для неї є взірцем поведінка дорослих, які постійно перебувають поруч. Тому батьки повинні належну увагу приділяти спочатку власному ставленню до ситуацій, що спіткають їх, коли поруч дитина. Лише за такої умови можливим є раціональне оцінювання темпу розвитку власної дитини, що безсумнівно відіграє значну роль.

Неможливо не погодитися зі словами Олександра Духновича, у своїх наукових працях він червоною ниткою пронизував таку думку: «Дай синові своєму здоровий розум, дай йому добрий звичай, дай йому добру волю – і ти вже дав йому багатство» [2, с. 43]. Весь сенс його фрази полягає в тому, що батьки спочатку повинні дати щось дитині, у духовному, педагогічному плані, а потім уже оцінювати результат.